

Norges Indskrifter med de ældre Runer.

Udgivne

for

Det Norske Historiske Kildeskriftfond

ved

Sophus Bugge.

Christiania.

A. W. Brøgers Bogtrykkeri.

1895.

9. Stenstad.

Literatur. Breve fra Foged Thornsohn; se Texten i det følgende. — Brev (med Afskrift af Indskriften) fra H. J. Wille til Suhm, dateret Gryttens Præstegaard pr. Molde 21de Jan. 1790, bevaret i Antiqv.-topogr. Arkiv i Kjøbenhavn, i Mappe betegnet „Runestene i Norge“ II, meddelt (uden Afskriften) i F. Magnusens Afhandling (se nedenfor) S. 389. — To Tegninger med Paaskrift i Abrahamsons runologiske Samlinger, anførte hos F. Magnusen S. 388.

F. Magnusen i Det kgl. danske Vid. Selsk. hist. og phil. Afh., 6te Deel, Kjøb. 1841, S. 388—395, 416, 656, med Tegning af Runestenen efter Originalen Tab. XIII Fig. 5. — Ant. Tidskr. for 1852—54 S. 450—452. — C. C. Rafn i Annaler f. nord. Oldk. 1855 S. 371. — C. F. Wegener i Ann. f. nord. Oldk. 1856 S. 182—184 med Tegning af Runestenen efter Originalen. — N. Nicolaysen i Aarsberetn. fra Foren. til norske Fortidsmind. Bevaring for 1856 S. 57 Anm. 2. — N. Nicolaysen i Aarsber. f. 1857 S. 28 f. — Illustreret Nyhedsblad, Christ. 1859, Nr. 7, S. 34 (med Tegning efter Annaler 1856). — Haigh: The conquest of Britain by the Saxons (London 1861), S. 65, Pl. IV fig. 29. — Nicolaysen: Norske Fornlevninger, S. 211, 216. — Thorsen: De danske Runemindesmærker (Kjøb. 1864), S. 339 Anm. 1.

Stephens: The Old-Northern Runic Monuments, vol. I S. 254 f. (med Gjengivelse af F. Magnusens Tegning og med ny Tegning efter Originalen); vol. II S. 839 f., 946; S. XXVII; vol. III S. 27, 40, 78, 374 f., 391. — S. Bugge i Tidskr. f. Philol. og Pædag. VII, 219, 250, 354 Anm. 1; VIII, 176 f. — L. Wimmer i Aarb. f. nord. Oldk. 1867 S. 53. — E. Jessen sammesteds S. 280 f. Anm. — L. Wimmer i Aarbøger 1868 S. 71. — L. Wimmer: Navneordenes bøjning i ældre dansk (Køb. 1868), S. 45 f., 119. — O. Rygh i Aarbøger 1869 S. 169 f. — Montelius: Från jernaldern II (Stockh. 1869) S. 37. — S. Bugge i Aarbøger 1870 S. 189, 204, 216. — S. Bugge i Aarbøger 1871

S. 196. — K. Gislason sammesteds S. 365. — Lyngby i Tidskr. f. Philol. og Pæd. X, 84, 92. — L. Wimmer i Aarbøger 1874 S. 98, 106, 132, 137, 144 f. — R. Heinzel: Die Endsilben der altnord. Sprache S. 12, 28, 35, 138. — I. Undset: Norske oldsager i fremmede museer (Krist. 1878), S. 16—20 (med Gjengivelse af Stephens's Tegning). — Undset i Aarbøger 1880 S. 144—147, 158. — Noreen: Altisl. u. altnorw. gramm., S. 107, 126, 192. — F. Burg: Die älteren nord. Runeninschriften (Berlin 1885), S. 124 f., 171. — O. Rygh: Norske Oldsager II (Christ. 1885), S. 13 a Nr. 267. — Montelius: „Runornas ålder i Norden“, i Svenska fornminnesföreningens tidskr., 18:de häftet, Stockh. 1887, S. 22, 25, 28, 32, 36. — L. Wimmer: Die Runenschrift (Berlin 1887), S. 149, 156 Anm., 160, 163, 165, 169, 203, 303. — Noreen i Pauls Grundriss d. germ. Philol. I, 219. — S. Bugge i Arkiv f. nord. Filol. VIII, 7, 32 Anm. — Noreen Altisl. u. altnorw. gramm., 2te afl. (Halle 1892), S. 156 § 291 Anm. 1; S. 179 § 339 Anm. 2; S. 262 Nr. 33.

Grundlag for Behandlingen. Tegninger af Originalen og Meddelelser om denne i de anførte Skrifter samt den her udgivne Tegning. Selv har jeg ikke seet Originalen.

Tegning udført i $\frac{1}{6}$ Maalestok af Prof. Magnus Petersen 1ste Juli 1882 under Tilsyn af Prof. Ludv. Wimmer, som har skjænket mig den.

Foged i Bamle og Nedre Telemarken Samuel Thornsohn indberettede i Brev af 22de Okt. 1781¹⁾ til Rentekammeret i Kjøbenhavn, „at der i en Høi paa Gaarden Steenstads Jorde i Holden Præstegield er opgravet og funden denne Sommer“ en hel Del Oldsager. I Opregningen af disse nævner han sidst: „i denne Høi fandtes og 1 alen Dybt liggende en Rundagtig Steen af en besynderlig haard Materie, hvorpaa følgende Runne-Bogstaver staaer udgravede“; hvorefter følger en Kopi af den Indskrift, som her skal omhandles. I Brev af 23de Februar 1782 melder Thornsohn, at han ifølge Befaling fremsender Runestenen og flere sammen med den fundne Oldsager, som han opregner.

Wille sendte i et Brev af 21de Jan. 1790 fra Gryttens Præstegaard (kort Tid efter at han var flyttet fra det Søndenfjældske) til Suhm Afskrift af Indskriften paa samme Sten, hvilken han omtaler som „en Steen, som laa i en Kjempehøi, to Alen under Jorden.“

Gaarden, hvor Stenen er funden, Stenstad²⁾ ligger i Helgen Sogn i Hollen Præstegjeld i Nedre Telemarkens Fogderi.

Runestenen blev i Kjøbenhavn skjænket til Arveprins Frederik, som lod den opsætte paa Jægerspris ovenpaa Julianehøi, fastgjort til en Søile af halvtredje Alens Høide. Der findes den endnu.

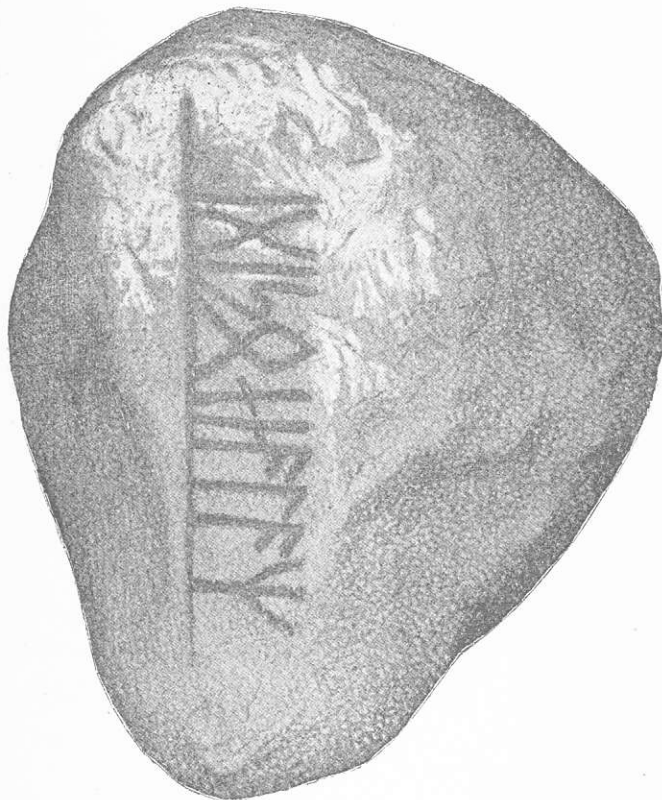
Prof. Forchhammer bestemte den meget haarde Stenart som „en Kvartsbergart, som ligner den, der findes i Telemarken og flere dertil grænsende Egne af Norge“. Professor i Metallurgi Vogt og Prof. Rygh udtale, at Stenen efter Tegningen bestemt gjør Indtryk af at være en erratisk Blok (Rullesten). Den er

¹⁾ Begge Breve fra Thornsohn er trykte i Ann. f. n. Oldk. 1856 S. 182 f. Anm. 2 og derefter hos Undset „Norske olds. i fr. mus.“ S. 18—20.

²⁾ Matr. Gaards-No. 56. Navnet udtales *Stennsta*.

³⁾ F. Magnusen S. 392.

temmelig rund af Form: 23 Tommer høi; dens største Bredde 21 Tommer; Tykkelse paa Midten 24 Tommer⁴⁾. Stenens Form synes at tale for, at den fra først af har været bestemt til ikke at anbringes paa en Gravhaug i fri Luft, men inde i en Gravhaug. Om Anbringelse af Runestene inde i Gravhaugene agter jeg nærmere at tale efter Gjennemgaaelsen af de enkelte Runeindskrifter.

Runeindskriften gaar ovenfra nedad i Retningen fra venstre mod høire. Runerne er indridsede paa en Skraaflade af Stenens ellers fladeste Side og staa paa en indhugget Linje, som er 16 Tommer lang. Karaktererne har en Høide, som varierer imellem 3 Tommer 20 L. og 3 T. 5 L.; de indtager i Længden en Udstrækning af 12 Tommer ÷ 1 L.¹⁾ Stenen bestaar af en saa fast Masse og Stregene er tillige saa tydelig indhuggede, at hverken Luftens Indflydelse eller Tidens Længde hidtil synes at have skadet dem det allermindste.

Paa Tegningen hos Stephens er der foran Midten af første Rune til venstre en kort lodret Streg, men denne mangler paa den ældre Tegning hos Finn Magnusen, og Wimmer (Runenschrift 165) siger udtrykkelig, at det kun er en Ujævnhed i Stenen, som man feilagtig har taget for en Streg. Paa den her benyttede Tegning mangler Stregen. At en Runeindskrift, saaledes som her, er anbragt paa en ret Streg, er ikke sædvanligt. Men det findes ogsaa undertiden ellers, saaledes paa Møjebro-Stenen i Upland. Jfr. Wimmer „Die Runenschrift“ S. 169 f.

¹⁾ F. Magnusen S. 392.

Indskriften, som bestaar af 11 Runer, er ikke ved Skilletegn afdelt i flere Grupper. Rune 7—8 er skrevne sammen, saa at de har en lodret Stav tilfælles. Rune 4 er af Stephens og af Alle efter ham bleven læst som **ᚱ**. Hvis vi foreløbig uden Begrundelse holder os til denne Læsning, saa bliver Indskriften at gjengive¹⁾:

IXIᚱXIHFFFY
igiᚱonhalan

Runen for **n** har Tværstregen skraanende ned mod den Side, hvorfra Skriften begynder. Se herom Norges Indskr. I, 7 og de Skrifter, til hvilke der er henvist.

Indskriften indeholder to Ord, det første **igiᚱon**, dersom Rune 4 rigtig læses **ᚱ**, hvilket jeg foreløbig antager; det andet **halan**.

igiᚱon maa være et Kvindenavn i en casus obliquus af en Stamme paa *-on*. Den tilsvarende Nominativform maa have været **igiᚱo*, der er dannet ligesom *taliᚱo* paa Viemose-Høvelen. Tilsvarende Hankjønnsord i Nominativ er sandsynlig *hariᚱa* Skääng, *harᚱa* paa Viemose-Kammen²⁾ samt *ranna* paa Müncheberg-Spydspidsen³⁾.

igiᚱon kan efter sin Form være Accus., Dat. og Gen. sing. Af Hankjønnsstammer paa *-n* forekommer nemlig Dativ **halaiban** Tune og Genetiv **ᚱrawiᚱan** Tanum. Hvilken Casus **igiᚱon** her er, kan kun bestemmes ved Tydningen af **halan** og ved den deraf afhængige syntaktiske Forbindelse med dette Ord.

I den ældste Rækkes Runeskrift undlades regelret indenfor samme Ord eller Sammensætningsled Consonantfordobling; jfr. f. Ex. *fino* paa Berga-Stenen i Södermanland d. e. *Finno* = oldn. *Finna*. **halan** kan altsaa forstaaes som **hallan*, hvortil historisk oldn. *hallr* „Sten“ regelret svarer. Ordet betegner her efter min Mening den Sten, hvori Indskriften er indhugget. Denne er af rundagtig Form. At en saadan kan betegnes som *hallr*, derom har vi fra Middelalderen Vidnesbyrd. En rundagtig Sten paa Tose, Holms Sogn, Smaalenene, har følgende Indskrift med kortere Rækkes Runer: *nikulas atla sun kerfe runar a mrkom* (eller *mar̄kom*) *hal* „Nikulas Atlessøn gjorde Runer paa mangel Sten.“ Efter Aasen bruges *hall* nu i Norge mest om en mindre rundagtig Sten; *hallar* m. pl. betegner i svenske Dialekter runde eller flade Smaastene, der bruges som Sænkestene paa Næt.

Jeg formoder ogsaa i en svensk Indskrift et gammelt Vidnesbyrd om Ordets Brug i Norden. Stenøksen i Upsala Museum (Stephens I, 203) har en i Ord ikke afdelt Indskrift, hvori mange Runer er utydelige og usikre. Den synes mig at kunne være fra Tiden 700—750. Jeg har gjentagne Gange selv undersøgt den og har snarest, skjønt med Tvivl, troet at læse:

FFIᚱ ᚱᚱ ᚱ IᚱFRᚱ
halin ᚱn ah isarn

- 1) Indskriften blev først læst af F. Magnussen *igi son halax* eller *igi soa hölöm*; derpaa af Rafn *i(n)gi son hal(l)ar*; af Stephens *igiᚱ on hælæa*, siden *igiᚱon hælæa*. Wimmer og jeg har uafhængig af hinanden læst *igiᚱon halan* (d. e. *hallan*) „Igingas Sten“.
- 2) Den Mulighed, at de to sidstnævnte Navneformer skulde være opstaaede af **Hringa* (Noreen), forekommer mig ikke sandsynlig.
- 3) Denne Forklaring, som først er fremsat af mig i Tidskr. f. Philol. og Pæd. VII, 282, antages ogsaa af Wimmer (De tyske runemindesmærker, S. 22).

„Isarn eier denne Sten“. Men dette er usikkert (Rune 4 fra venstre kan mulig være **h**). Ligesom efter min Tolkning **halax** betegner Gravstenen, bruges ifølge Rietz i Vestergötland og Östbo i Smaaland *likhall* m. „liksten, grafvård“.

Naar **halax** i Stenstad-Indskriften betyder „Sten“, saa kan **igijon** slet ikke være Accusativ. Det synes kunstlet at opfatte **igijon** som Dativ og at forstaa Indskriften saaledes: „Til Igingo (er) Stenen (given)“. Naturligt er det derimod at forstaa **igijon** som Genetiv. **igijon halax** betyder da „Igingas Sten“¹⁾.

At Gravstenen, hvor den end anbringes, i den derpaa skrevne Indskrift betegnes som den Afdødes Sten, er en meget naturlig og oftere forekommende Udtryksmaade. Saaledes har Råfsal-Stenen i Baahus-Len følgende Indskrift (efter Wimmer fra 750—775): *hariwulfs* (vistnok ikke *haripulfs*) · *stainax* d. e. Herjulvs Stene. Samme Udtryksmaade, men med nærmere Betegnelse af den Døde, finde vi i de ældste danske Indskrifter med den kortere Række Runer: *hurnbura stain suiþks* Kallerup; *kun ualtstain sunax ruhalls þulax qsalhauku[m]* Snoldelev, d. e. *Gunnvalds stæinn sunax Hróalds, þulax á Salthougum*. Men i senere Indskrifter fra Middelalderen er ikke denne Udtryksmaade sædvanlig. Dog har Lilj. R.—U. 1637, en Gravsten med svensk Indskrift i Runer og med latinsk i Munkebogstaver, den Dødes Navn i Gen. styret af „Sten“: *biarn let kara sten þorþar*.

Nær beslægtet med Stenstad-Indskriften er Indskriften paa Bø-Stenen **h—das hlaiwa** „H's Grav“. Ligeledes kan sammenlignes Indskriften fra Tomstad. Indskriften paa Gravstenen kan ogsaa indeholde den Afdødes Navn i Genetiv uden Tilføielse af et Ord, hvoraf denne Genetiv er styret, saa at et saadant, og snarest Ordet for „Sten“, maa tænkes til. Jfr. Indskrifterne fra Saude, Belland, Tanum i Baahuslen og fl.

Keltiske Folk har ligesom Nordboerne og Angelsakserne sat reiste Stene med Indskrift til Minde om Døde. Indskriften er i Britannien enten skreven med latinske Bogstaver eller med Ogam-Tegn eller med begge Slags Skrifteegn paa samme Sten. Den Dødes Navn staar i de keltiske Indskrifter oftest alene i Genetiv, der maa tænkes styret af et Ord for „Sten“. Men undertiden staar der til et Ord, hvoraf den Dødes Navn er styret i Genetiv. Saaledes i en Indskrift paa en Sten fra Trallong, nær Brecon, i Syd-Wales (Hübner Inscr. Christ. Brit. Nr. 48), med Ogam: *Cunacennivi ilveto*, d. e. Cunocennos's Søns Grav (W. Stokes Bezzenbergers Beitr. XI, 145). Altsaa ganske som **h—das hlaiwa**. Paa Øen Inchaguile i Lough Corrib, Irland, er en Sten med Indskrift i irsk Sprog, men med romerske Bogstaver. Denne har man oversat: *lapis Lugnadonis filii Liemaniae*²⁾.

¹⁾ De grammatiske Former tillader ogsaa andre Oversættelser. Man kan spørge, om ikke **halax** = oldn. *Hallr* her er Navnet paa den Mand, som har sat Stenen, og **igijon** en afdød kvindelig Slægtnings Navn i Dativ; altsaa „Hall (gjorde denne Sten) for Iginga“ eller: „Hall (gav denne Sten) til Iginga“. Dette holder jeg ikke for sandsynligt. Man skulde vente, at de to Navne da var adskilte ved Skilletegn eller ved Mellemrum. Desuden er en saadan Brug af Dativ i norske Mindeindskrifter ulige sjældnere end Udtrykket „N. N.s Sten“. Endelig kjender jeg intet Bevis for, at Navnet *Hallr* er saa gammelt som fra de urnordiske Runeindskrifter Tid. Jeg tror, at man heller ikke bør forstaa Stenstad-Indskriften som „Igingas (Søn eller Husbond eller Fader) Hall“.

²⁾ Jfr. Stephens II, 534; W. Stokes Beitr. z. vgl. Sprachf. X, 364 f.

Rune 4 fra venstre er i det foregaaende læst η . De to Dele, af hvilke denne Rune bestaar, berøre hinanden ikke ganske, men de to Halvdeles yderste Dele er lige ved hinanden. Af de forskjellige Former, i hvilke η -Runen forekommer, er den, som findes paa Dopskoen fra Torsbjærg Mose (Wimmer Runenschr. S. 104), meget lig Stenstad-Stenens Rune. Dog er de to Halvdele paa hin mere krumme. Endnu mere lig er η -Runen paa Skääng-Stenen (Stephens II, 888), som har * (Runen *āra*) for langt *a*. Jfr. Wimmer Runenschr. 115 f. Ligesaa Runen η paa Fonnaas-Spænden (Norg. Indskr. I Pl. III og S. 54—55), som har η (Runen *ār*) for langt *a*.

Runen for η er ofte vanskelig at skjelne fra Runen for *j* (Runen *jāra*, siden *āra*, *ār*); jfr. Norg. Indskr. I S. 29—31 og S. 37. Runen paa Stenstad-Stenen ligner saaledes *j*-Runen paa Vadstena-Bracteaten (Wimmer Runenschr. Tafel III Fig. 1), hvor Skriften gaar fra høire, og en dermed overensstemmende Form af *j*-Runen paa en Bracteate fra Darum (bestemt til at danne Nr. 103 hos Stephens, i Kjøbenhavns Museum Nr. 5230) i Ordet *niujiil[a]*, hvor Skriften gaar fra venstre. Man kan derfor spørge, om der paa Stenstad-Stenen kan læses *igijon*, hvorimod afgjørende sproglige Grunde neppe kan anføres. Men hertil maa der efter min Mening svares Nei. Thi *j*-Tegnet paa Bracteaterne fra Vadstena og Darum er bestemt lukket. Runen paa Stenstad-Stenen ligner mere Runen paa Skääng-Stenen, hvis Betydning som η er sikker. Jfr. om Forholdet mellem *j*-Runen og η -Runen Wimmer Runenschr. 121 f. Jeg læser derfor, som tidligere, paa Stenstad-Stenen *igijon*.

Kvindenavnet *igijon*, i Nomin. *Igingō* viser en Navnestamme, som har begyndt med *ig-*, til hvilken der ogsaa hos andre germanske Folk er Spor. Stark (Kosenamen S. 37 Anm. 2) anfører af spanske Kilder got. *Igo* (Aar 860), *Igitza* masc. (Aar 961). I et gotisk Diplom i Neapel, udstedt Aar 551, forekommer Underkriften *Igila*¹⁾. Samme Navnestamme synes ogsaa at forekomme hos andre germanske Folk. Heyne (Altniederd. Eigennamen) opfører efter Crecelius Index bonorum etc. 21 *Ige* (Kvindenavn?). Förstemann har *Igo* fra Pertz Monum. II, 415 (Vita S. Liudgeri); *Igulf* fra Marini Pap. dipl. Nr. 54, Aar 789.

I Norge kan man i det ældste Runesprogs Tid have haft et Mandsnavn **Iga* (Stamme *Igan-*), og deraf kan man have dannet **Igingar* „Igas Ætling“, som *holtijar* paa Guldhornet er dannet af **Holta*. Af **Igingar* dannede man saa igjen ved Tillæg af Suffixet *-n* Stammen *Igingan-*, Nomin. masc. **Iginga*, fem. **Igingō*, Gen. *igijon*. Dette Navn kan, hvis første *i* er langt, staa i Forbindelse med oht. *iigo* (Ahd. Glossen II, 9), ont. *ich*, schweiz. *iche*, *ige* „Barlind, Taxus“; jfr. om dette Ord Norg. Indskr. I, 122. Da vilde *g* ifølge Verners Lov være opstaaet af *h*. Ordet for Barlind kunde egne sig til deraf at danne Personnavne, fordi man af Barlind pleiede at gjøre Buer²⁾.

¹⁾ Dette behøver ikke, som Bernhardt i sin Udgave af Vulfila S. 652 mener, at være det samme som *Egila*, eller at være opstaaet af *Iggila* (*Ingila*). Vestgot. *Egila* (i Spanien i 7de Aarh.) forklarer Bezzenger (A-Reihe S. 9) som opstaaet af *Agila*.

²⁾ Jeg har tidligere (Tidskr. f. Philol. og Pæd. VIII, 179) som en usikker Mulighed nævnt, at *igijon*, *Igila* o. s. v. kunde staa i Forbindelse med oldn. *igull*, et Pindsvin. Dette har Wrede (Über die Sprache der Ostgoten S. 144) tiltraadt. Men da *igull*, oht. *igil* er opstaaet

Efter det foregaaende er der ikke tilstrækkelig Grund til at holde **igiŕon** for opstaaet af **Ingingon*. Da Runen **ŕ** én Gang er brugt i dette Navn, kan det ikke antages, at samme Lyd en anden Gang skulde være betegnet ved **g**.

Endelsen **-ōn** i **igiŕon** svarer til den got. Endelse **-ōns**, til hvilken den med Hensyn til Consonant forholder sig, ligesom den urnordiske Genetivendelse **-an** i tilsvarende Hankjønssord, f. Ex. **ŕrawiŕan** Tanum, forholder sig til den got. Endelse **-ins**.

I Endestavelser af **igiŕon** svarer **o** regelret til gotisk langt *o* og maa antages paa Stenstad-Indskriftens Tid at have været udtalt langt. Genetivendelsen paa kort *u* eller *o* ved Hunkjønssammer paa **-n** i historisk nordisk Sprog forholder sig regelret til den urnordiske Endelse **-ōn** deri, at *n* i Udlyden er faldt bort. Vi maa antage, at dette *n* længe sporedes deri, at den udlydende Vokal blev udtalt gjennem Næsen.

Forholdet mellem det lange *o* i got. **-ōns** (*tuggons*), urnord. **-ōn** (**igiŕon**) paa den ene Side og historisk nordisk kort *-o* eller *-u* paa den anden gjør derimod Vanskelighed. Dette Forhold er nemlig forskjelligt fra det, som iagttages ved Sammenligning af gotiske Infinitiver paa **-ōn** (*kallōn*) med Infinitiver i historisk Nordisk paa **-a** (*kalla*), samt ved Forholdet mellem gotiske Former paa **-ōnais** (f. Ex. *laŕōnais* Gen.) og oldn. paa **-anar** (f. Ex. *laðanar*). Møller (Paul-Braune Beitr. VII, 544 f.), Noreen (Altisl. Grammatik § 339 Anm. 2), Streitberg (Paul-Braune Beitr. XIV, 219), Johansson (Gött. gel. Anz. 1890 S. 792) og fl. mene derfor, at urnord. **-ōn** i Gen. sing. af *n*-Stammer ikke er den directe Forgjænger for den senere Endelse **-o**, **-u**, men at denne forudsætter urnord. **-ūn**; jfr. oht. *zungūn*. Streitberg udtaler udtrykkelig den Mening, at **-ōn** og **-ūn** i Urnordisk har bestaaet ved Siden af hinanden. Denne Mening synes mig meget betænkelig. Da urnord. **-ōn** i **igiŕon** med Hensyn til Vokal svarer til got. **-ōns** og da Gotisk aldrig i Gen. sg. f. har **-uns**, synes det mig meget usandsynligt, at Urnordisk skulde have haft en af **-ōn** ikke opstaaet, men dermed lige-betydende Endelse **-ūn**. Paa Stentofta-Stenen i Bleking er **ronor** Accus. plur. af en Hunkjønssamme paa **-n**, og dette Ord svarer til nyisl. *runur* „Rækker“. Paa Björketorp-Stenen i Bleking, hvis Indskrift tildels er fremkommen under Efterligning af Stentofta-Stenens, er **ronu** (hvis der herefter ikke følger en **ŕ**-Rune) Accus. sg. = nyisl. *runu*. Samme Indskrift har **runar**. Jeg formoder nu (i Modsætning til min tidligere, af de fleste Runologer antagne Mening), at Indskrifterne paa Stentofta-Stenen og paa Björketorp-Stenen er fra Slutningen af den Tid, da den længere Rækkes Skrift i Bleking endnu ikke var fortrængt af den kortere, og at disse Indskrifter er ældre end Sølvesborg-Indskriften, der viser en Blanding af den længere og den kortere Runerækkes Eiendommeligheder. Hvis dette er rigtigt, maa det ansees for bevist, at Endelsen **-o**, **-u** i Acc. sg. og **-or**, **-ur** i Nomin. og Accus. plur. af Hunkjønssammer paa **-n** i historisk nordisk Sprog er udgaaet fra urnordiske Endelser, der havde Vokalen **-ō** ligesom de gotiske Endelser **-ōn**, **-ōns** (*tuggon*, *tuggons*).

af **egilaz*, saa kan *Igo* o. s. v. vistnok ikke have noget at gjøre dermed. Disse Navne høre vistnok heller ikke til got. *aigan*, oldn. *eiga*.

Hermed vil det da tillige være bevist, at Endelsen *-o*, *-u* i oldn. Gen. sg. *tungo*, *tungu* er en Fortsættelse af den urnordiske Endelse *-ōn* i *iginon*.

Jeg formoder, at et af førgerm. *ō* opstaaet urgerm. *ō* foran *n* i svagt betonedede Stavelser bliver til historisk nordisk *ö*, *ü*. Derimod blev et af førgerm. *ā* opstaaet urgerm. *ō* foran *n* i historisk Nordisk til *a*. Dette forudsætter, at et af førgerm. *ō* opstaaet *ō* baade i Urgermansk og i Urnordisk blev udtalt anderledes end et af førgerm. *ā* opstaaet *ō*.¹⁾

Endnu skal jeg tilføie nogle Ord om urnord. *halan* d. e. *hallan* „Sten“. Fra et til oldn. *hella* „flad Sten“ svarende got. eller urnord. **halljō* er finsk *kallio*, est. *kalju*, svensk-lapp. *kallo*, norsk-lapp. *gälle* „Klippe“ laant (Thomsen „Den got. sprogklasses indflydelse paa den finske“ S. 120).

Ligeoverfor oldn. *hallr*, urnord. *halan* har Gotisk *hallus* *πέτρα*. Men lit. *kálnas* „Bjærg“, der synes at høre herhen, er ligesom urnord. *halan* en *a*-Stamme. Beslægtet er ogsaa lat. *collis*, gr. *κολωνός*. Maaské tør man antage en førgerm. Grundstamme **kolén-*. Deraf kunde regelret opstaa got. Accus. pl. *halluns* (for **halnuns*), hvorefter got. *hallus* kunde dannes. Af førgerm. Stamme **kolén-* kunde regelret ogsaa opstaa oldn. Gen. pl. *halla* (af **halna*) og derefter kunde oldn. *hallr* dannes. Anderledes maa Skifte af *a*- og *u*-Stamme forklares i *Heimdallar*, Gen. *Heimdallar* og *Heimdöllr* (Accus. *heimdaull* Postola ss. 146).

Foruden Runestenen fandtes i Haugen paa Stenstad flere andre Gjenstande. De blev nedsendte til Kjøbenhavn sammen med Runestenen²⁾, og de fleste er endnu bevarede i det oldnordiske Museum i Kjøbenhavn. De nævnes her med Tilføielse af Bemærkninger, som skyldes Prof. O. Rygh.

1) En korsformet Broncespænde³⁾ af samme Hovedform som Rygh, Norske Oldsager Fig. 247 og Montelius, Svenska fornsaker Fig. 326. Knopperne oventil er støbte i ét med Spænden.

2) Et Spand af Træ med Bronzebeslag⁴⁾. Midt i Bunden er en Broncenagle.

3) Et rigt prydet Smykke af forgyldt Sølv⁵⁾. Det bestaar af to Dele, som er bevægelige omkring den i Midten anbragte Stift. Smykket har efter Rygh maaské været brugt som Led i et Belte.

4—7) 4 Lerurner, af hvilke én nu mangler. Den ene af dem er en saakaldet „Ansigtsturne“⁶⁾, der er nemlig i Bunden indsat et Stykke grønt Glas. Urnerne var, da de fandtes, fyldte med „Aske, Ben og Kul“.

8) En Guld-Fingerring, som nu mangler.

9) „Noget gammelt Jærn af en liden Kaarde“, hvilket nu mangler.

10) 4 smaa Stenperler, som nu ligeledes mangle.

1) Anderledes Heinzel Endsilben 44 [384]; van Helden i Paul-Braunes Beitr. XV, 460—467.

2) Se herom Thornsohns Breve.

3) Afbildet hos Stephens Run. Mon. II, 840, hos Undset „Norske oldsager i fremmede museer“, S. 17 Fig. 13, og hos Montelius „Runornas alder“ Fig. 13.

4) Afbildet hos Stephens II, 839, hos Undset S. 17 Fig. 12 og hos Worsaae Nordiske Oldsager (2den Udg.) Nr. 311.

5) Afbildet hos Undset S. 18 Fig. 14 og hos Rygh Norske Oldsager Fig. 267.

6) Som Rygh, Norske Oldsager Fig. 362.

Thornsohn meddeler, at man i Haugen to Alen under Runestenen fandt Lerurnerne og de andre Gjenstande mellem 3 flade Stene, af hvilke to stod ved Siderne, medens den tredje var lagt ovenpaa.

Prof. O. Rygh meddeler mig følgende: „I Stenstad-Graven er vistnok kun ét Menneske begravet. Et større Antal Kar findes jevnlige i enkelt Menneskes Grav i ældre Jernalder, og forøvrigt er der intet i Fundet, som ikke kunde være lagt ned med et og samme Menneske, medmindre man vil antage den gamle Beretning om, at her fandtes „Stykker af et Jernsværd“, for rigtig. Den er imidlertid høist sandsynlig urigtig. De øvrige Fundgjenstande tyde nærmest paa en Kvindegrav, og de i norske Kvindegrave fra ældre Jernalder jevnlige forekommende Jernredskaber som Rygh, Norske Oldsager Fig. 150 blive af Ukyndige ofte forvekslede med Sværd. Denne Forveksling har sandsynlig ogsaa her fundet Sted. Der kan altsaa anføres gode Grunde for at antage, at en Kvinde har hvilet i denne Grav.“

Herved støttes Tolkningen af Indskriften som „Igingas Sten“ og Forstaaelsen af *igiron* som et Kvindenavn, thi jeg holder det for overveiende sandsynligt, at Runestenen fra først af har været bestemt til at anbringes inde i samme Haug.

Indskriften indeholder intet, som skulde kunne forhindre at regne den blandt de ældste norske Runeindskrifter; men den er for kort til at give Holdpunkter for en nøiagtigere Tidsbestemmelse. Derfor maa de Gjenstande, som blev fundne sammen med Runestenen, hjælpe til at bestemme dennes Tid. Montelius (Runornas alder S. 28, 32, 36) henfører Bøilespænden og de andre Gjenstande fra Stenstad til 5te Aarhundred eller senest til Aar 500. Undset (Aarbøger 1880 S. 158) fremhæver, at Ornamenterne paa Sølvsmykket er i en fremmed Stil, som i Norden optræder i Kragehul og Mellemjernalderen. Prof. O. Rygh er snarest tilbøielig til at sætte Fundet til c. 500 eller lidt senere Tid. Wimmer (Runenschrift S. 303) henfører Indskriften til 500—600 og snarest til Aarhundredets anden Halvdel.

Stenstad-Indskriften slutter sig ved sit kortfattede Udtryk „Igingas Sten“, som indeholder den Dødes Navn i Genetiv, tilligemed Saude-Indskriften (Nr. 10) nærmest til Indskrifter længere mod Sydvest, Belland, Tomstad, Bø; men heraf lader sig neppe med Sikkerhed gjøre nogen Slutning om den Retning, i hvilken Skikken med Anbringelse af Indskrift paa Gravstenen er bleven udbredt i Norge.
